

וביודעין. רק משדרשו העוללים חרכים לחם, שיטח צערו בחיותו בגור לעת שנכנס לקודש פנימה. בעצתו של רבו חסכים לקבל עליו עול הרבנות.

ראשונה זכתה בו קהלת קאדני, בה חלל לכתן ברבנות והוא בן עשרים וחמש שנה בלבד. שש שנים עשה בקאדני, בה פעל רבות וחיזק גדרי הדת וביצר חומת היחדות. בשנת תרנ"א נקרא לכתן פאר בעירה רוזאן בה כיהן כארבעים שנה ושם מנוחתו כבוד.

רבי נפתלי יוסף הוא שחוציא לה, לעיירה קטנה זו, מוניטין בכל קצוי ארץ. השיחו אודותיה יען כי בה עמד על משמרתו רב בישראל במלוא המושג והמובן.

יצחק חסיד

רבה של רוז'אן:

לא היתה רוז'אן מרובה באוכלוסין, בעשרות השנים האחרונות היו היהודים מגיעים לכדי מחצית מנין התושבים. אך עוד לפני מאתיים שנים ומעלה נזכרת היא כקהלה יהודית עצמאית המנויה בינות לקהלות הנתונות לפיקוח ולפקודת "ועד ארבע ארצות". חותמו של רבי נפתלי יוסף מורגש חדק היטב בכל פינה ובכל פעולה הנמצאת או הנעשית ברוזאן. בחשפעתו ובחכוונתו חופכת הנחלת הקהלה להיות שליטה עצמאית בעיירה, אינה מקבלת תכתיבים מאיש זולתי ממורה דרכה ורבה הנערץ. עד כדי כך הגיע שלא היתה כפופה למרות העיריה המקומית או כל גוף מוניציפלי אחר, הרב הוא שליטה האחד והיחיד, הוא המכוונם לחיות כפופים למרותו של השליט האמיתי, מי שאמר ובדברו נהיה העולם.

הכנסות הקהלה, מן השחיטה; מן המסים ומן הקצבות החברא קדישא מופנים היו לצרכים הדתיים: החזקת בית הכנסת ובית המדרש, לחנוך התורני, למקוח הטהרה ועוד. כל אלו נתונים למרות הרב, הוא מטפל בכל אלו מלבד חיותו מגיד שעורים לבני המקום, מלבד פיקוחו על הכשרות בחנויות ובאיטליזים, ובנוסף לחיותו משגיח על צרכי ועניני טהרת המשפחה, טהרת היחיד וקדושת הכלל.

מעשי החסד היו סממן אופייני לאישיות הרב, דרכו חפכו אלו לחיות לתו ההיכר של העיירה כולה. הנחלת הקהלה דאגה לשלם שכר לימוד למלמדים עבור בניחם של עניי המקום, חקימה בנין מיוחד לתשב"ר — שלא כבחרבה מקומות אחרים בהם למדו התלמידים בבית המלמד — הפעילה דרוג תשלום עפ"י מידת

החכנסה של ראש המשפחה: העשיר ירבה, חממוצע — יפחית וחדל — פטור לחלוטין.

קופת גמ"ח המלווה כספים לתקופות זמן ממושכות פעלה ליד ארגון בעלי המלאכה, קרן מיוחדת פעלה למתן בסתר לכאלו שהקשה עליהם יומם ונתהפך מזלם לרע או שמעולם לא היה בטוב. חברת בקור חולים מופעלת ע"י הנהלת הקהלה ומכספה מממנים תשלום עבור רכישת תרופות או שכרו של רופא. מוקם על יד בית הכנסת אורחים, כל הלך הנקלע לרוז'אן מקום לו להניח ראשו ולהשקיט רעבונו.

על כל אלו הפעולות מנצח חרב אישית, אין ענין ואין פעולה שהוא אינו מעורה בהם מתחילתם ועד סיומם. בני הקהלה פוגשים את חרב כל אימת שהם רוצים בבית המדרש, או בשטיבעל הגוראי שם הוא רכון על עבודתו ותלמודו. מפעם לפעם יוצא הוא את בית המדרש ומטפל בצריך טפול בעיירה, מוודא כי הכל עומד וניצב על מקומו בשלום, ללא פרץ וללא פירצה.

התמדתו של חרב סוחפת עמה את בני הקהלה כולם. אין אחד שאין לו שעור קבוע, גם הסוחרים וגם העשירים, גם בעלי המלאכה וגם הפועלים שכירי יום, שלא לדבר על צורבים שתורתם אומנותם. את נשיאותו ניהג ברמה, בעיזו ובתוקף, לא נרתע ולא חת מאיש ואימתו אכן מוטלת על הכל. במאמציו המרובים להפעיל שלטון התורה ומצוותיה על כל הנעשה ותנפעל בעיר — היה נכון לצעדים מרחיקי לכת, "ובמקום שיש חלול ה' אין חולקין כבוד לרב". שלא כבערים ועיירות אחרות בהם היה שמשו של חרב עובר בכל ערב שבת ומעורר התושבים לנעול חנויותיהם ולחגיף דלתות בית מסחרם הנה ברוז'אן עשה זאת חרב בכבודו ובעצמו.

כשאור השבת כבר נסוך על פניו הקורנות וכל כולו כלחבה בוערת — הינו מפסיע בין החנויות, עובר ממקום יריד אחד למשנהו ומודיע על כך שקרבה ובאה שבת המלכה. איש לא המרה פיו, גם קלי הדעת ויתרו על פדיון נוסף ובלבד שיצייתו.

חרב מצידו לא גער באיש, לא חרים קול ולא נשמע על דל שפתותיו ניגון של רוגז או כעס. תביעותיו תקיפות, גם כשהם נאמרות בנחת מובן לשומע כי ויתור לא יהיה כאן. עד שחיה מחליט החלטותיו היה נועץ במורי חוראה, שואל לחוות דעתם של בני בינה, מכשהחליט — שוב לא יזיזו אדם מדעתו. חרבה לבטים הרבה יגיעה השקיע בכל החלטתו והחלטתו, עיין ובדק בכל חלקי בונח וסותר אם לחיוב או לשלילה, רק לאחר מכן גיבש חוות דעתו ועמדתו.

כבכל קהלה אחרת כן גם ברוז'אן חיוותה חכשרות נקודת

התורפה העיקרית. אותם שנים כבר החלו תנועות שמאל יהודיות, ה"בונד" או "פועלי ציון", לפעול ולעשות שמות באמונתם התמימה של בני עם בחירה. היו פני המציאות, אם במקרה ואם שלא במקרה, שקצבי רוז'אן נמנו על תנועות אלו. הרב לא הירפה מחס, שינן באוזניהם — בין שהאזינו ברצון ובין שנאלצו להאזין בלא רצון — כי יחוד למלאכתם, ואחריות רבה מוטלת על כתפיהם. השכילם נאמנה כי לרגע ותימצא סטיה קלה שבקלות מהמותר שוב לא יעמדו על מקומם.

על פי הוראתו החזיקה הקהלה על חשבונה שלושה שוחטים, על אף שמועטין היו האוכלוסין ואפשר היה, לכאורה, להסתפק בשוחט אחד או לכל היותר בשניים. הטריפות מטמטמות לב האדם — יש להשמר מהם, להשגיח לבל יפגע מכך איש ישראל.

כאמור, לא היה נרתע רבי נפתלי יוסף מכל צעד שהיה נכון בעיניו, למען יבסס שלטון התורה בעיר. ממרי פיו, הושמו על ידו — במקרים חריגים — ב"חרם". לא הביט על כך שהוא משניא עצמו בעיניהם של המוחרמים ובני משפחותיהם, יקרה היא תורת חשם מכדי שיהא ניתן להביט ולהשגיח בכך.

אחד ממקרי ה"חרם" עליו מספרים בני רוז'אן, היה בגין מעשה שהיה:

אחד מבעלי הבתים בעיירה, מכר ביתו במרכז הרחוב היהודי לנכרי, שאמר לפתוח במקום בית מסחר גדול ובכך לקפח פרנסתם של היהודים העוסקים באותו מסחר, ולמוטט מעמדם הכללי. יהודי זה, המוכר, הוזמן עד מהרה ל"דין תורה" אצל הרב ולמולר עמד התובע, יהודי אחד מבני העיירה שטען שגם הוא מוכן לרכוש הבית. לעומתו טען המוכר כי הסכום שקיבל מן חגוי גדול מן הסכום שהציע היהודי ועל כן עשה עיסקא טובה ביותר.

לצדו של המוכר הופיע בדין גם מתווך שתיווך העיסקא, גם הוא יהודי. לאחר שמיעת הדין ודברים הוציא הרב פסקו כי על המוכר ועל המתווך להחזיר הסכומים שקבלו כדמי קדימה מן חגוי, לבטל עמו העסקה ולחזור ולחדשה עם היהודי, התובע. ניסו המוכר והמתווך לערער, אמרו כי נגמרה העיסקא וכל עילה לא תספיק כדי לחביר בה סיבת הבטול. הרב בשלו — יקוב הדין את חחרו! סרבו הנתבעים מלמלאות את פסקו, ובעצה אחת עם הנהלת הקהלה הושמו הסרבנים בחרם, הם ובני משפחותיהם המסועפות. איש לא דיבר עמהם, לא צירפום לשום דבר שבקדושה. מספרים בני רוז'אן כי אותה שנה עשו להם חסרבנים מנין משלהם ל"ימים נוראים", שכן איש לא הסכים שיתפללו עמו.

דבר החרם נודע לקרובים ולרחוקים, קרנו של הרב חורמה

וחיתתו היתה מכאן ולהבא מושלמת. לא חועילו כל אותם דיבורים וגידופים שניסו בני המשפחות המוחרמות להטיל בו — חורם קרנו ועל ידו הורמה קרן התורה בעיירה קטנה.

על משמר החינוך הטהור:

בימיו טרם וקמה עדיין תנועת "בית יעקב" טרם ומוסדו כיאות "החדרים ובתי החנוך לילדים" — רוחות רעות וזרות החלו מנשבות ברחוב היהודי, זממו לעקור שרשים עתיקי יומין ולהביא תמורתן מן אידאות בנות חלופ, שלהם ולנצח מכנה משותף אין. רבה של רוז'אן, החסיד האמיתי, לא יכל להשלים עם כך. ידע כי עיקר היהדות תלוי החנוך, ללא גדיים אין תיישים. ולא זו בלבד, חסידים היו אמונים עלי אמרת קודש שטבעה הרבי הקדוש מקאצק, מרן השרף: "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה", — חיינו גם לכשיזקין האדם הריחו זקוק לחינוך. מפלגות השמאל למיניהן החלו מפטמים הנוער במחשבות סרק, דברו עמם על שחרור, על חופש ועל שיוויון. אולם חרב הבחין ברעתם, ראה והוכיח כי את שהם קוראים חופש — אין לך שעבוד גדול הימנו, לאשר קוראים הם בן חורין — אין לך עבד רש ונקלה ממנו.

ואם לנוער עוד היתה מסגרת חנוכית, הרי שבנות ישראל עמדו חשופות כליל לסכנה ולרעותיה. הטמיעה איימה על ראש כל בית. חרב אזר עצמו בשריון קשקשים, יצא בגלוי למלחמת חורמה בציונים ובשמאלניים, במסיתים ובמדיחים.

אחד מהם לא ניצל משבט לשונו, איש מחם לא נמלט מהקפדתו וגערותו. בתחבולות ובכלי מלחמה, בכל אמצעי שיכול לחיות יעיל השתמש — שמר על בני רוז'אן ועל דתם ודעתם בכל כוחו ומרצו, בכל חלהט החסידי שפעפע בכל נים ובכל אבר בקרבו. שליטי פולין עצמה, אלו שכיהנו במשרתם כ"בובות" מטעם הכובשים הרוסיים, הציקו ליהודי המקורי, שטמוהו באשר יהודי הוא, נידוהו והחרימוהו בזו רכושו בכל אימת שהתאפשרה להם. ולא שהיו נכריים הללו תמימי דעים עם היהודי המתבולל, אלא רק שראו בו כמקור להעביר היהודים על דתם, ולהשמיט בזאת מידיהם חוסנם ועוזם לעבור אימי הגלות.

בהשפעתו של רבי נפתלי יוסף נתייסדה במקום חברת "תפארת בחורים", ארגנו את חילדים ואת המבוגרים לבוא לבית המדרש וללמוד שעורים יומיים קבועים, מי בקל ומי בקשה כל חד וחד לפום

רום ערך השגתו. בשבתות ובימים טובים אורגן מנין מיוחד לבחורים ולצעירים והם שימשו כחזנים וכגבאים. בכך סבר הרב — ואכן הצלחתו רבתה על המשוער — להעניק להם תחליף לעצמאות שרצו להעניק להם דוברי הציונים והשמאל. התארגנות צעירים זו, תרגמה כעבור זמן חתנו הרב החסיד רבי חיים בנימין וירניק זצ"ל — לתנועת צעירי אגודת ישראל, שלזכותה נזקפת הזכות של מגינת עם ישראל ונוטרתו מפני זרים המזידים לקעקע יסודותיו.

את חנוך הבנות השלים הרב בעצה אחת עם חתנו על ידי יסוד סניף מקומי לסמינר "בית יעקב" שבקראקא. לימודי הסמינר התנהלו אמנם רק בשעות אחר הצהריים, שכן השלטונות הנהיגו חוק חינוך חובה, אולם די היה בשעות אחר הצהריים כדי לנטוע אמונת חוסן בליבותיהם ולחנכם עלי כתוב שנאמר: "כל כבודה בת מלך פנימה".

הפעילות הסוציאלית שבעיירה, חברת בקור חולים והגמ"ח, הופקדו בחלקן בידי בנות המקום, שימשו להם כיעד וכאתגר לממש חינוכם הטוב.

נותרה רוז'אן שלמה ברוחה תודות לרוחו הגדולה של רבה הנערץ, רבי נפתלי יוסף זצ"ל אשר ברחמיאיות ובאבהיות נשא על שכמו עולה וטורחה.

היו שרידי קהלת רוז'אן אומרים: זכה הרב למה שלא זכו רבים וטובים אחרים בדורו שבכל דורותיו אין פרץ ואין צווחה, בניו וחתניו רבנים; חתנו הראשון היה הגאון רבי זאב ברגזין אבד"ק ולומין שליד ווארשא, שהוכחה משפחתו בימי אימי הזוועות הנאציים ימ"ש. חתנו הג"ר מנחם בנימין פומרנץ זצ"ל אבד"ק דלוגשדלה. חתנו הג"ר יחיאל חלוי קסטנברג ז"ל חי"ד שהיה רב בעיר ראדום. חתנו הג"ר שלמה פלטקביץ זצ"ל שהיה ממלא מקום חותנו ברבנות רוז'אן. בנו יחידו רבי יצחק מאיר זצ"ל חי"ד — שהיה מנהל בית הספר "בית יעקב" בווארשא, הצטיין כנואם בחסד עליון על אף מאור עיניו הלקוי. חתנו הרב החסיד המפורסם רבי חיים בנימין וירניק זצ"ל — מחשובי חסידי גור, מקורב לכ"ק מרן אדמו"ר בעל ה"בית ישראל" זצוק"ל ושימש כמזכיר מועצת גדולי התורה עד ליום פטירתו בשנת תשכ"א ומנ"כ בירושלים. חתנו הצעיר בזו"ר הרה"ח ר' אברהם ליב רוזמרין שליט"א חדר כיום בעיה"ק ירושלים.

ברחמאיות ובמסירות לכלל ולפרט:

מסירותו של הרב לכלל ולפרט חיתח לשם דבר, לסמל של מסירות נפש וזוך של הנהגה שסימלה ישותו. מוכן היה, ללא כל הרהור, למסור נפשו ממש למען בני קהלתו ואף ספורים אודות כך נשתמרו מפי יוצאי רוז'אן עד חיום הזה.

אחד מהם, שמענו גם אנו:

בימי מלחמת העולם הראשונים, עת רוז'אן נתונה לכבוש הרוסי שידוע היה בכך שאינו מניח לנתיניו ללקוק דבש ונופת צופים. הקוזאקים הידועים לשימצה בתולדות עמנו היו פושטים בעיירה ומחוללים הרס ופוגרום, בזזו כל הנקלע לידיהם, השחיתו ורמסו, הרסו וקלקלו. היהודים הסתגרו בבתיהם, חגיפוס במנעול ובברית, אך גם לאחר מכן היו נתונים לפחד ולחרדה שמא יפרצו הפורעים לבתיהם פנימה.

ברור היה לכל, כי אם יתמשך מצב זה לאורכת ימים תתמוטט העיירה כליל, יהודיה לא יחזיקו מעמד.

רבי נפתלי יוסף לא יכל לשאת סבלם של בני קהלתו, החליט לבצע פעולת הצלה מיידית גם שידע שזו עלולת לעלות לו בחייו. עם מספר בני לוויה אמיצים עשה הרב דרכו ללשכתו של מפקד הקוזאקים, צורר ישראל נודע. לשליחותו חוציא מגנזיו את עטור הכבוד שהעניק לו בשעתו הצאר ניקולאי, ענדו לדש בגדו ואחרי חלוך של ארבע שעות ברחובות העיירה הריקנים מאדם הגיע ללשכת המפקד.

— בשם העטור אותו אני עונד — פנה הרב לשליש — תובעני ממך שתכניסני לחדרו של המפקד. השליש היסס, חכך בדעתו וחישב מה חשוב ממה שנאת המפקד ליחודים או הערצת הצאר לרב. לבסוף השתכנע, נכנס למפקדו וחודיעו כי אדם העונד עיטור כבוד מטעם הצאר ניקולאי חפץ לפוגשו בחדר, אלא שדא עקא יחודי . הוא.

— יכנס, אמר המפקד בחימה שפוכה ובאילוץ.

נכנס הרב לחדר והמפקד החל שופך קיתונות גידופים על היחודים הארורים שבגינם באה כל הרעה לעולם, פיו לא היה ברשותו, דומה שרוחות רעות שולטות בו כל אימת שהוא מזכיר שם יהודים. הרב ניסה להשיב אך חלה מנע זאת ממנו, נטל לעצמו רשות חדיבור וסבר שלא לתיתח לאחר. קבל על כי היחודים מרגלים, מוצצי דם נוצרים ועוד ועוד.

ברגע מסוים הצליח הרב לדבר, בעזוז וללא כל סימן של מורד
חתריס לעומת המפקד:

— אם מכבד אתה את הצאר שלך שבשמו חלכת לקרב ולמענו מוכן
אתה אף למות, הרי שעליך לכבד גם את נושא העיטור מטעמו.
הצאר העניק לי עיטור הכבוד על אף שיחודי הנני, ולכך גם עליך
להתייחס אלי בצורה שונה ותניח לי לומר דברי!
הנוכחים נשארו עומדים על מקומם פעורי פה, נדהמו לעזותו של
הרב היהודי. המפקד נדהם גם הוא, וכמי שניטל מפיו חדבור פנה
לרב ואמר:

— דבר!

— עצם היותי יהודי ועצם היותי נושא עיטור הצאר על אף זאת —
פתח הרב — הינה ראיה חותכת שאין לראות ביחודי פסולת אדם,
אלא ככל שאר בני תמותה. מסיבה זו באתי לבקש ממך שתורה
לחיילך עושי דברך כי יחדלו מפרעות שהם עורכים ביחודי רוז'אן.
המפקד שוכנע, הפקודה ניתנה, ורוז'אן הקחלה נשמה לרווחה.
פרשיה אחרת היתה פרשית "העירוב". כשחגיע רבי נפתלי יוסף
לרוז'אן פעל להתקנת ערוב כשר שעליו יוכלו לסמוך כל חיראים
והחרדים ללא כל פקפוק וחשש. ויתר על זאת, נאמן למשנתו כי
החינוך חייב להתחיל עם ימי הנעורים, ויש לחבב כל מצוח ומצוח
על הילד, הרי שלא יכל לחסכים לכך שיחודי המקום אכן אינם
מטלטלים בשבת אבל חילדים — למרות שאין ערוב כשר — כן.
עמד הרב והקים עירוב כשר לכל פרטיו ודיקדוקיו. חוטי העירוב
נמתחו על פני כל מושב היהודים ברוז'אן.

באותם ימי מלחמה, כשראו הקוזקים את החוטים מתנוססים
לרווחה, משוכנעים היו ברוב "חכמתם" כי אלו חוטי טלפון
שבאמצעותם העבירו היהודים ידיעות לשנואי נפשם ואויביהם.
משפטם כמשפט מרגלים — טענו — ויש להרגם עד האחרון שבחם.
רק סכומי כסף אדירים שגייס הרב חיח בכוחם לפתוח מוחות
סתומים ולהחדיר בהם פנימה כי קיימת חלכה ו"עירוב" שמח.
עסקנים יהודים ממחוז פיעטרקוב השלימו את שהחסיר הכסף
וברוב שתדלנות הועבר רוע של גזירה רעה זו גם כן.
ועוד מעשה מסמר שער שגור בפיהם של בני רוז'אן, מעיד על
תושיתו של הרב שמנעה אסון כבד:

היה זה מיד לאחר פלישתם של חבולשביקים לרוז'אן חלשין מאן
דחוא באוזניהם על ארבעה עשר פולניים כי חס אנטי בולשביקים
מובחקים. אספוס חבולשביקים אל מעבה חיער שבסביבות לומזח
וחוציאות להורג. זמן מה לאחר שבצעו נקמתם, שוב כבשו הפולנים
את רוז'אן ושיחררו מן חבולשביקים חפולשים.

כהרגלם, לעת כל תבוסה או נצחון, פנו הפולניים לחשקות כוס תרעלה את שכניהם היחודים. הוציא אחד מהם את הקול כי היחודים הם שהסגירו את ארבעה עשר הפולנים לידי מתנכליהם ולפיכך עליהם האחריות לרציחתם. הלכו בלאט וחוציאו גופות הנחרגים מקבר. האחים שביער הסמוך ללומזה, חובילום בחשאי לכנסיה המקומית. ביום ראשון הקרוב — כך נמנו וגמרו — נערוך להם לוויה המונית שבמהלכה יפתח פוגרום אדיר ממדים על יהודי העיירה "האשמים ברצח".

חדבר נודע לרבי נפתלי יוסף מאי שם, החליט לנצל הזמן המועט שנותר עד ליום ראשון כדי להעביר סכנת הכליון מבני עדתו. מה יעשה? — זאת לא ידע. אך מהשמים סיבבו לצדיק עצה: מפקד גדוד הצבא הפולני בא לרב, חציג עצמו בשם רוטנברג, וביקש מן הרב לדאוג לכרים וכסתות עבור פיקודיו. הרב נענה לו על אתר במאור פנים, באותה הזדמנות שפך לפניו מרי לבו וחששו מן הבאות. סיפר בפרוטרוט זממם הנקלה של הפולנים וביקש התערבות חמפקד. לא יודעים בני רוז'אן עד חיום הזה, האם אותו מפקד, רוטנברג שמו, אכן יהודי היה כפי הנרמז משמו אם לאו — בין כך ובין כך הבטיח הלה לפעול כמיטב יכולתו.

בינתיים, יצא הקול בעיירה כי הפולנים העבירו חגופות לחורשה הסמוכה לרוז'אן כדי להתחיל משם את מסע חלוייה. רוטנברג המפקד, יצא חיש מהר לחורשה, פקד בסמכותיות על הנוכחים לקבור הגופות בו במקום שאם לא כן תחיה גם קבורתם במקום זה. אל אתר נקברו המתים, והכבוד שבה לעיירה בבושת פנים וכלימה. יהודי רוז'אן ניצלו. ניצלו בגשמיות, התעלו ברוחניות — תודות לרבי נפתלי יוסף פריינד זצ"ל רבם הנערץ עד לשנת תקצ"א שנה בה השיב נשמתו לבוראה ויוצרה כשהיא כבעת נתינתה צחה וברה, מוקפת במצוות ובמעשים טובים שעשאם הרב כל ימי חלדו עלי אדמות, כל שעותיו וכל חלקיקיתן.

מעמדו לדורו ולדורות הבאים אחריו:

לצד התמדתו בתורה שלא ידעה שעור, או גבול או תחום, חרי שמצא הרב עיתותיו בידו להעלות עלי כתב חידושיו בתורת השם. רובם של הכתבים אבדו בימי חשואה האיומה, רק ספרו "פני לוי" שהוציא לאור בפיעטרקוב בשנת תרס"ד נשאר לפליטה.